

ЕДЕН ГРЧКИ ДОКУМЕНТ ОД 1869 ГОДИНА¹⁾

Историскиот архив во Охрид располага со мал број документи од втората половина на XIX-от и почетокот на XX-от век, кои се напишани на грчки, или македонски, или бугарски или влашки јазик со грчки букви.

Овие документи, главно, се однесуваат на регулирањето на имотно-правните и семејните односи и, според мене, внимание заслужуваат следниве:

Еден тестамент на македонски јазик напишан со грчки букви; два купопродајни договора, едниот склучен на 1 март 1880 година во село Вевчани, напишан на грчки јазик со препис на бугарски јазик, а другиот склучен во 1889 година, напишан на македонски јазик со грчки букви; неколку признаници за позајмици пишани на македонски јазик со грчки букви и на грчки јазик; еден документ издаден на 20. 8. 1895 година од грчката митрополија, со кој Темистокле Точку се назначува за учител по веронаука во охридското училиште за машки деца. Во истата кутија има и неколку приватни писма на истиот; дневникот на големиот трговец од Струга, со меѓународни врски Аристотел Чакар, кој до 1912 година го водел на македонски јазик со грчки букви, а потоа го пишувал со кирилица.

Меѓу нив се наоѓа и еден документ од 1869 година, кој заслужува посебно внимание. Во него се зборува за сидарот Блаже²⁾ Матев од село Вевчани³⁾, кој по шест години печалбареше во Влашко, враќајќи се дома турските власти го уапсиле во Небол⁴⁾, а потоа го префрлиле во затворот на Рушчук⁵⁾, поради тоа што во едната негова исправа стоеше неговото право име Блаже, а во другата името Васил⁶⁾.

1) Документов се наоѓа во Историскиот архив на Охрид, кутија VII инвентарен број 49 — Фонд на Кузман Дејковски.

2) Името на Блаже повеќе пати е напишано во текстот како π'λαζιες што значи дека буквата б авторот на текстот ја дава со буквата ѱ.

3) Подробно за селото Вевчани види во книгата на Илија Каланоски, Вевчани во НОВ и Револуцијата, Битола, 1970, 80.

4) Небол (Νέμπ'ολ) претпоставувам дека е мала населба во близината на Рушчук, бидејќи нејзиното точно убицирање, и покрај моите настојувања, ми остана непознато.

5) Рушчук (Ρουσσοβίχιον) несомнено е денешниот град Русе, кој се наоѓа покрај Дунав на местото каде што се влива реката Лом во НР Бугарија. Во Andrees, Neuer Allgemeiner und Österreichisch — Ungarischer Handatlas, Wien, 1909, 129—130 стои Russe (Ruščuk).

6) До промената на името Блаже во Василиос (Βασίλειος), според пишувањето на авторот на текстот, дојде поради грешка при пишувањето, којашто неписмениот Блаже не бил во состојба да ја открие. Меѓутоа, со сглед на тогашните прилики, не би била без основа и претпоставката дека се работи за случај на „доброволно“ менување на името.

Една делегација составена од 12 лица: кметот на Вевчани, два свештеника, седум одборници и два жителя, сите од Вевчани, се обратиле со усно и писмено барање до Митрополијата на Преспа со молба истата да ја издаде оваа потврда (т.е. документот за кој тука станува збор), која би му користела на Блаже да си го докаже својот идентитет и да се ослободи од незаслужениот затвор.

Дури и при бегло читање на текстот паѓа в очи неидентичното титулирање на митрополитот и називот на Митрополијата, факт што во себе ја имплицира конфузната положба во којашто се наоѓала Митрополијата на Преспа во тоа време. На пример, во печатот, кој стои на горниот лев агол на документот, легендата напишана на грчки јазик гласи — ПОНИЗНИОТ МИТРОПОЛИТ НА ПРЕСПА МЕЛЕТИОС⁷⁾, а легендата напишана на турски јазик, која што се наоѓа во средината на печатот, гласи — ПОНИЗНИОТ МИТРОПОЛИТ НА ПРЕСПА И ОКОЛИНАТА МЕЛЕНТИОС⁸⁾. Во текстот пак се споменува називот МИТРОПОЛИЈА НА ПРЕСПА И ОХРИД. Кога на ова ќе се додаде и фактот дека документот е издаден во Ресен, а не во Охрид, тогаш не само што се потврдуваат познатите историски факти коишто се одиграле во Охрид 1860 година⁹⁾ туку очигледно стануваат и настојувањата на Митрополијата, барем формално во нејзиниот назив, да ги врати поранешните позиции во Македонија.

Примерната солидарност на овие 12-мина Вевчани сигурно не бил единствениот мотив што ги натерал да појдат, преку Струга и Охрид во Ресен за да ја замолат Митрополијата да ја издаде оваа потврда, туку нив ги покренало и убедувањето дека една ваква потврда, издадена од страна на Митрополијата, ќе има големи шанси да го ослободи нивниот соселанец, печалбарот Блаже. Оттука произлегува и заклучокот, дека Патријаршијата и нејзините митрополии немале изгубено многу од нивните позиции кај турските власти во тоа време. Овој факт, покрај останатите, говори дека македонското население ќе се бори уште многу години за својата еманципација.

⁷⁾ Мелетиј е оној митрополит кого Охридјаните, и покрај настојувањата на Патријаршијата, не го сакале за свој владика. За овој случај ни пишува Димитар Миладинов од Струга во статијата — Како го пречекале Охридјаните владиката Мелетија — печатена во „Цариградски весник“ бр. 482 од 7. V. 1860 год. Види: Љубен Лапе — Одбрани текстови за историјата на македонскиот народ, дел II, стр. 69—74.

⁸⁾ Легендата во печатот напишана на турски јазик ми ја прочита Методија Соколки, универзитетски професор, за што топло му благодарам.

⁹⁾ Види: Д-р Славко Димевски — Црковна историја на македонскиот народ, Скопје 1965, стр. 112—113.

1587

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or a page from a manuscript. The text is dense and covers most of the page.

Handwritten signature or name at the bottom right of the page.

Additional handwritten text or notes located at the bottom left of the page.

Additional handwritten text or notes located at the bottom right of the page, below the signature.

ПРЕВОД

После печатот, којшто се наоѓа на горниот лев агол на документот, следи тешко читлива титула во лигатура,¹⁰⁾ којашто е логично поврзана со почетокот на текстот и кој гласи:

Потврдува дека,

Со ова званично црковно-дворско сведојбено и потврдувачко писмо се објавува дека лично и со писмено барање се појавија пред мојата понизност во нашата Митрополија на Преспа и Охрид жителите на селото Вечани Охридска каза, од таканаречениот Дримкол на нашата епархија, и свештеници чредници¹¹⁾ и други избрани и највидни христијани, жители на истата населба силно патејќи соопштија на мојата понизност дека нивниот соселанец, којшто се вика Блаже Матев во приближна возраст од триесет и пет години, со плав изглед, со бој кој се ближи кон висок, сидар по занает, женет со жена од истото место и татко на четири деца од кои трите веќе се умрени, а само една ќерка живее. И оти уапсениот пред шест години појде во Влашко како би таму, занимавајќи се со својот сидарски занает, ги обезбеди неизбежните за неговото семејство трошоци, како што прават скоро сите жители од ова место и кога пред околу еден месец, решавајќи да се врати во својата татковина, како што се дознало, беше уапсен во Небол од тамошните месни власти, заради тоа што во неговата стара патна исправа се пишуваше неговото име Блаже, додека во поновата, поради грешка при пишувањето го имаше името Васил. Потоа го префрлија во Рушчук, каде се наоѓа затворен во затворот. Бидејќи целото село Вечани гарантира за чесноста и неспретниот карактер на овој човек и бидејќи споменатиот христијанин Блаже секогаш беше послушен, исполнувајќи ги во целост неговите рајачки должности и бидејќи во неговата патна исправа по грешка се направи измена на неговото име од Блаже во Васил, а истиот е неписмен за да го контролира запишаното, се упатува ова сведојбено и званично писмо од нашата црковна власт како потврда на именуваниот Блаже за да му користи насекаде како обавестување, потврда и ослободување.

Во Ресен 25 јануари 1869

¹⁰⁾ По мислењето на академикот Д-р Михаил Петрушевски, кому најтопло му благодарам за сестраната помош, титулата, веројатно, гласи: **Митрополит на Преспа Мелетиј**.

¹¹⁾ Во оригиналот стои (*ἑφημέριοι*) т. е. чредници, а чредник е црковен термин и значи свештеник, кому му е ред да врши, во определениот ден, богослужение.

Следат 12 делумно читливи потписи. На левата страна 7, а на десната 5.

На левата страна се потписите:

- „ чредник каде припаѓам Ардеа
- „ чредник (останатото нечитко)
- „ јас тане (презимето нечитко) кмет
на Вевчани
- „ (презимето нечитко) тоде азас¹²⁾
- „ (име и презиме нечитко) азас
- „ Васил (презиме нечитко) азас
- „ (име и презиме нечитко)

На десната страна се потписите:

- „ насто деликазе
- „ јован (презимето нечитко) азас
- „ велома Али азас
- „ ризо (презимето нечитко) азас
- „ митре алула азас

¹²⁾ Азас турцизам, член на управна, или месна, или судска власт.
Δ. Δημητριάκου, Μέγα λεξικόν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ζ.ν. 'Αζάς